

Valčáková, Pavla

[Ondruš, Šimon. Odtajnené trezory slov]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2001, vol. 50, iss. A49, pp. 245-

ISBN 80-210-2600-6

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101780>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Simon Ondruš: Odtajnené trezory slov. Martin, Matica slovenská 2000. 241 stran.

Kniha známého slovenského jazykovědce, slavisty a indoeuropeisty Šimona Ondruše, opatřená úvodem Štefana Moravčíka, je souborem etymologických studií, publikovaných porůznu na stránkách domácích i zahraničních odborných časopisů a sborníků.

Na Slovensku ještě nebyl napsán etymologický slovník slovenštiny, nepočítáme-li rukopisné slovenské etymologické slovníky Reussův (1892) a Skotnického (1901), které mají dnes pouze historickou cenu. Snad proto je Ondrušova publikace v úvodu označována jako „...predstupeň k vydaniu veľkého etymologického slovníka“. Je rozdělena do šesti kapitol (*Rieky, vrchy, osady, Osobnosti, Národy, Duša a telo, Peniaze, nástroje, jedlá, Cirkev a náboženstvo*) a opatřená rejstříkem.

Autor poutavým způsobem, s obratností, která prozrazuje jeho dlouholetou praxi vysokoškolského pedagoga Univerzity Komenského v Bratislavě, seznamuje širokou veřejnost s historií slovní zásoby. U většiny výkladů věnuje značnou pozornost sémantické a často i stylistické charakteristice vykládaných slov. Jeho přístup je obohacen o kulturně-semiotické souvislosti (*kostol, kaštieľ*), o dobrou znalost dialektologického materiálu (*kuča, Čereň, kornica*) a znalost archeologických a historicko-spoločenských reálií (*rešeto, vrša*). U slov známých jen na slovenském terénu (*sobáš*) a u lexikálních jednotek, jejichž původ je sporný (*Nitra*), snaží se Ondruš uvést nejstarší období a v některých případech i autora a dílo, v němž je dané slovo poprvé použito.

Nejvíce se projevuje Ondrušova originalita a individualita při výběru lexikálních paralel z jiných slovanských a indoevropských jazyků. Ve většině případů podává autor pouze takový výklad slova, který pokládá za správný nebo alespoň za pravděpodobný. Tím si lze vysvětlit častou absenci dalších výkladů, i těch, které na jeho výklad nějakým způsobem navazují (např. u etnonyma *Čech*). Je však třeba vzít v úvahu pracovní možnosti autora, který tuto náročnou práci dělá sám. Přestože jde o práci popularizační, na kterou jsou kladena jiná kritéria, podařilo se autorovi seznámit čtenáře v kostce s teoriemi o struktuře odvozeného indoevropského kořene, se Saussurovou a Benvenistovou laryngální teorií i s teorií o delabializaci souhláskových skupin v indoevropštině a v praslovánštině. Nenásilnou formou podává rovněž přehled klasických etymologických slovníků především slovanských jazyků (s výjimkou novějších, chybí např. *Snojův Slovenski etimološki slovar* nebo v sešitech vycházející *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, který Ondruš jistě jako autor studií o stsl. *všpǫbe, vrěšnitii* aj. dobře zná).

Odtajnené trezory slov zaplňují citelnou mezeru v popularizaci současné etymologie, i když k vlastním etymologickým výkladům, stejně jako ke každé etymologické práci, je možné mít různé připomínky. Ne všechny jeho osobité etymologické interpretace jsou přesvědčivé (viz např. *kvočka, olovranti*) a všeobecně uznávané. To však není u etymologických výkladů žádnou výjimkou. Ty z nich, které nezískají trvalou platnost, se bezpochyby stanou podnětem k diskusi, a právě diskusí se věda dále vyvíjí.